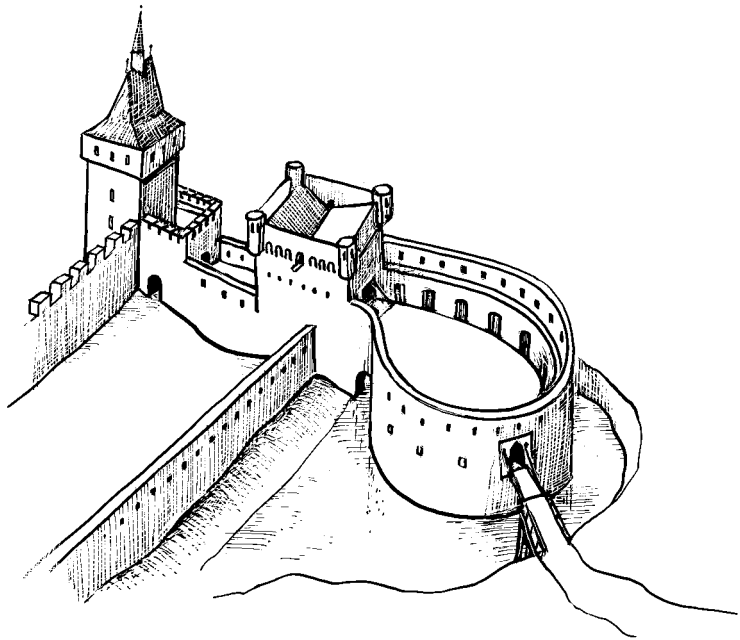

Barbakán

S rozvojem palných zbraní bylo třeba zesilovat některé prvky opevnění. V českých zemích se začala v 15. století stavět před bránami hradů a měst předsunutá opevnění, která chránila vstup do pevnosti před přímou střelbou. Současně bránila nepříteli v přímém útoku. Barbakán se stavěl na půdorysu válce, podkovy či mnohoúhelníku. Jeho hradební zeď bývala často vysoká jako hlavní opevnění, z vnější strany ji navíc obklopoval vlastní příkop. Zdi barbakánu bývaly opatřeny střílnami, *podsebitím*, menší brankou, někdy i baštou. Středem barbakánu vedl úzký průchod, který navazoval na bránu. Důležitým konstrukčním prvkem bylo, že průchod nevedl přímo, ale směrem k bráně se lomil, aby nebylo možno na bránu vystřelit z větší vzdálenosti.

Barva

Látky vyráběné z přírodních materiálů mají neutrální rezné zbarvení. Z takových látek si šila ve středověku oděv většina lidí. Barva byla známkou bohatství a přepychu. Až do husitských válek byla vyhrazená šlechtě a nejbohatším měšťanům. Důvodů bylo několik. Většina surovin k barvení látek se dovážela z Orientu a některé byly velice drahé. Barvení stálo často více peněz než látka samotná. Proto se *barvíři* řadili ve středověku k bohatším řemeslníkům. Církev zpočátku zakazovala barvení látek jako projev rozmařilosti. Ještě zemský sněm v 16. století zakazoval lidem na venkově nosit drahé barvené látky.

V 15. a 16. století se cena barvení snižovala v důsledku užití nových, především domácích surovin. Barvené látky se staly v renesanci běžnou součástí oblečení. Objevují se i na svátečním oděvu lidí na venkově (všední pracovní šaty se však nadále šily z nebarvených rezných látek). Roste také počet řemeslníků barvířů.

Barva ve středověku nebyla jen záležitostí módy, měla také symbolický význam. Církev dávala barvám *liturgický* význam. **Ornát** kněze a oltářní příkrývka při **mši** se měnily podle svátků. V běžné dny byly zelené, o svátcích, při křtech a svatbách bílé, během půstu fialové, na Velký pátek a při mších za zemřelé černé.

Rodové barvy používala šlechta. Tyto barvy se obvykle odvozovaly od **erbu**. Používání některých barev však bylo zakázáno (byly vyhrazené jen pro panovníka). To platilo především o nachové (temně rudé) barvě. *Nach* byl od starověku považován za nejvznešenější a nejdražší barvu. Získával se z mořských mlžů a na obarvení jednoho pláště jich bylo třeba několik desítek tisíc. Nach se později nahrazoval jinými barvivy, která nemají tak sytý tmavý odstín, neboť červená patřila ve středověku k nejoblíbenějším barvám.

V některých středověkých městech byla žlutá barva vyhrazená pro nepočetné ženy (nevěstky).

Barvířská dílna

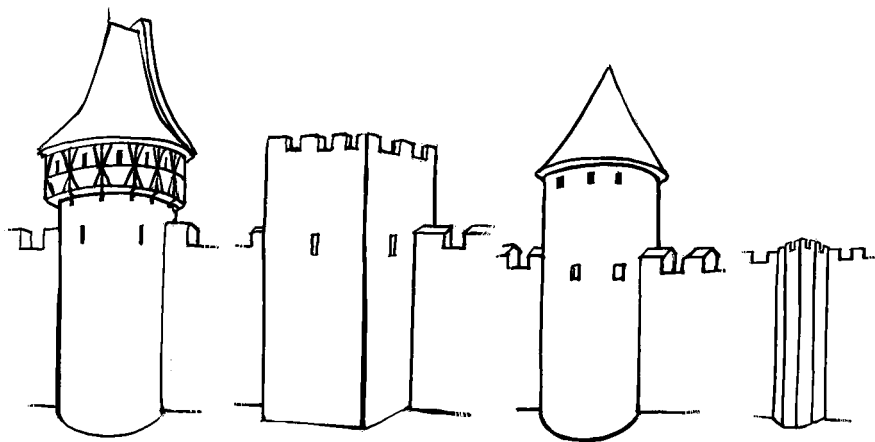
Bašta

K zesílení opevnění se od nejstarších časů stavěly hradební věže, nazývané bašty. V románské době bývaly bašty stejně vysoké jako hradby, uvnitř byly plné. V gotickém opevnění se mění jejich vzhled i funkce. Bašta bývá vyšší než vlastní hradba a uvnitř je dutá, aby se v ní mohli ukrývat obránci. Někdy měla zadní část otevřenou. Uvnitř bašty bývala patra spojená žebříky. Její zdi se stavěly silné i několik metrů a bývaly proražené úzkými vysokými střílnami. Bašty měly nejrozmanitější tvary, stavěly se na válcovitém, hranolovém či polygonálním půdorysu. Na vrchu bývaly zastřešené (někdy s ochozem a *podsebitím*), méně často se stavěly bez střechy se zubatým *cimbuřím*. V rozích opevnění se stavěly zesílené rohové bašty. Nízké hrotité parkánové bašty se po husitských válkách stavěly také ve zdech *parkánů*.

Bez hradebních věží se ve středověku neobešlo žádné městské ani hradní opevnění. Vzhledem k tomu, že bašty byly předsunuté před linii vlastních hradeb, umožňovaly boční střelbu (*flankování*). Stavěly se tak daleko od sebe, aby obránci střelbou z **kuší** a **luků** vykryli celý prostor před hradbami.

V 15. a 16. století se zdi hradebních věží zesilují, bašty se zvětšují a zřizují se v nich mohutné dělové komory s velkými střílnami. Dělové bašty mívaly v horních patrech menší střílny, z nichž stříleli obránci z ručních palných zbraní.

V renesanci se z původní rohové bašty vytváří zvláštní konstrukční prvek, jemuž říkáme *rondel*. Jde o otevřený prostor kruhového nebo oválného půdorysu, který vystupuje z hradební zdi. Z renesančního rondelu se v barokní době vytváří klasický *bastion* (pětiboká bašta, jejíž vnitřek byl pro zpevnění vyplněn dusanou hlínou).

Bečvář a bednář

Označení bečvář a bednář neznamenal ve středověku totéž. Bečvář zhotovoval bečvy, tedy *sudy* a kádě z tvrdého dubového dřeva (říkalo se mu „černé“). Sudy pobíjel železnými obručemi. Bednář vyráběl běžné dřevěné nádoby – *vědra*, štoudve a škopky ze dřeva měkkého („bílého“). Svě dílo stahoval obručemi březovými, lískovými či habrovými. Toto rozlišení obou řemeslnických profesí platilo až do 19. století. Ve středověkých písemných pramenech se však objevují i další označení, vystihující specializaci – neckáři, okřínáři (*okřín* byla dlabaná dřevěná miska), korytníci a pouzdrníci.

Sudy byly důležité pro vaření piva a zrání vína. Proto se bečvářské dílny zřizovaly někdy přímo u vrchnostenských či klášterních *pivovarů*. V českých písemných pramenech se s městskými bečváři setkáváme od 15. století, kdy došlo k nebývalému rozkvětu pivovarnictví. Vlastní *cech* měli bečváři v Praze již v první polovině 15. století a mezi měšťany žilo 38 mistrů. V téže době vznikl společný cech bečvářů a bednářů v Hradci Králové, Kutné Hoře a Táboře. Počet bečvářů a bečvářských cechů v 16. století prudce rostl. Kromě jiných měst byl samostatný cech i v Litoměřicích, kde se jeho členové specializovali na výrobu sudů na víno pro potřeby místních vinařů.

Bečváři i bednáři bývali chráněni před konkurencí jiných výrobců, kteří by přiváželi výrobky ze dřeva na trh. Městská rada také zakazovala, aby obchodníci skupovali „obručné lesy“, a bečváři si tak mohli kupovat potřebné dřevo přímo, bez předražování. Na druhou stranu bývali bečváři povinni vyrábět sudy jen takových velikostí, jaké odpovídaly mírám, které se v daném městě používaly. To vyplývalo z praxe, že „sud“ byl při prodeji piva měrnou jednotkou, a podle sudů se platily i poplatky za šenkování. Někdy ovšem bečvářský mistr zhotovoval obří sudy, jimiž prokazoval své mistrovství. Sud na víno, zhotovený roku 1643 v moravském Mikulově, měl obsah 1130 hektolitrů.

Bednář dle iluminace ze 14. století

Benediktini

Řád benediktinů je nejstarším mnišským řádem křesťanské západní Evropy. Zakladatelem řádu byl **poustevník** sv. Benedikt, který roku 529 zřídil v italském Monte Cassinu první klášter tohoto řádu a sepsal pravidla pro život mnichů. Základním heslem řádu bylo Modli se a pracuj! Benediktini se museli ve středověku denně účastnit pěti **mší**, věnovat čas rozjímání a také zemědělské práci. Z benediktinské řehole jsou odvozeny některé další mnišské řády.

Benediktinští mniši se věnovali činnosti *misionářů* a zasloužili se o rozšíření křesťanství v slovanských i germánských zemích. Zvláště v době raného středověku patřily benediktinské kláštery k centrům vzdělanosti, umění i hospodářství. V průběhu staletí prošel řád několika reformami. Nejvýznamnější bylo hnutí za očistění mravů tehdejší církve, v jehož čele stál na počátku 10. století klášter ve francouzském Cluny. Jedním z požadavků bylo, aby duchovní nevstupovali do manželství s ženami (do té doby to byla běžná praxe).

Nejstarší mužský klášter v Čechách byl založen koncem 10. století v pražském Břevnově. Záhy po něm následovaly další benediktinské kláštery – Ostrov u Davle, Sázava (kde se za prvního opata sv. Prokopa konala v první polovině 11. století slovanská bohoslužba, zatímco všude jinde výhradně latinská), Opatovice nad Labem, Litomyšl, Hradisko u Olomouce.

Řádový oděv benediktinů byl celý černý. Spodní šat zvaný *hábit* se ovazoval v pase provazem, později černým opaskem (zvaným *cingulum*), vrchní šat, spadající až ke kotníkům, se nazýval *škapulíř* a byl rovněž černý. Hlava zůstávala nezakrytá (výjimečně se používaly kapuce). Znakem řádu je zlatý dvouramenný **kříž** (tzv. patriarchální) v modrém poli s nápisem PAX.

Benediktinský mnich
dle iluminace ze 13. století